

УДК 37.013:316.774

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi58.633>

Копилова С. В.*,
orcid.org/0000-0002-7577-839X

Кадецька І. М.*,
orcid.org/0009-0003-4590-7730

МЕДІАЛІЗАЦІЯ СОЦІУМУ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ Й НЕБЕЗПЕКИ

В умовах інформатизації сучасного суспільства медіа перетворились на важливий чинник соціалізації особистості. Через пандемію, зумовлену поширенням COVID-19, а також з урахуванням воєнного стану набула визнання й поширення система дистанційної освіти, яка передбачає використання сучасних медіаресурсів. Проте не слід перебільшувати її значення, оскільки поруч із перевагами є й низка недоліків, осмислення яких здійснюється науковою спільнотою. Доведено, що поруч із достатньою змістовною різноманітністю досліджень проблеми медіалізації сучасного соціуму відсутні спроби систематизації накопиченого емпіричного матеріалу.

На основі еволюційного принципу систематизовано емпіричні узагальнення науковців стосовно небезпек і можливостей, які відкриває медіалізація соціуму як чинник соціалізації учнівської молоді. Установлено, що на ступені первинної соціалізації небезпеки мають емоційну й перцептивну природу (проблема насильства й агресивних проявів, обмеження соціальних контактів, збіднення емоційної сфери й поява тенденції виключення із соціального життя), а можливості пов'язані з розширенням пізнавальних можливостей у дошкільний період і прискоренням психічного розвитку. На ступені вторинної соціалізації, яка відбувається в підлітковому та юнацькому віці, небезпеки набувають раціонального й ціннісно-мотиваційного характеру (прояви інформаційного тиску й маніпулювання свідомістю, примітивізація інтелектуальних процесів, порушення ідентичності, інтернет-адикція). Можливості пов'язані з доступом до культурних надбань, використанням потенціалу неформальної освіти, створенням інтерактивних платформ і збільшенням форм творчого самовираження.

Ключові слова: медіалізація, соціалізація, комунікація, еволюційний принцип, медіапростір, інформація, адаптація.

Постановка проблеми. Проблеми інформаційного суспільства й постмодерні тенденції розвитку сучасної науки зумовлюють постановлення нових проблем. Результатом науково-технічного прогресу у ХХ столітті став винахід комп'ютера. Як зазначають В. Багацкий і Л. Кормич, ця подія знаменувала «перехід людства від моделювання і посилення фізичних можливостей і функцій людини до моделювання й посилення її інтелектуальних можливостей [2, с. 290]. Соціальні медіа, виникнення яких стало результатом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, перетворились на засіб комунікації глобального масштабу. Це привело до якісних зрушень, серед яких виділяють тотальну диджиталізацію, диверсифікацію системи комунікацій, кросплатформність, доступність до технологій поширення медіаповідомлення тощо [8, с.112].

Еволюційне значення має якісна зміна соціальних процесів, зокрема процесу соціалізації молодшого покоління. Поруч із традиційними агентами й інститутами (сім'я, референтні групи, заклад освіти) з'являються електронні засоби комунікації як специфічний чинник соціалізації. Існує думка, що «їх вплив на свідомість виявився

*© Копилова С. В.

*© Кадецька І. М.

більш ефективним, ніж вплив традиційних друкованих текстів» [15, с. 158]. Радше говориться не про ефективність впливу, а про розширення можливостей.

Власне характер впливу визначається багатьма чинниками. Так, В. Дмитрієв виділяє тенденцію трансформації політичної ідентичності під впливом медіалізації політики [4, с. 245]. О. Петрунько зауважує, що сучасні медіа впливають не лише на характер соціалізації молодшого покоління, а й на суспільний розвиток загалом [10].

Медіалізація сучасного соціуму відбувається в умовах суттєвого послаблення впливу традиційної культури. А. Турчак звертає увагу, що посилення впливу медіа відбувається в умовах кризи аксіонормативної системи суспільства, відсутності об'єднуючої культурної ідеї [15, с. 158]. Саме ця обставина, на нашу думку, є головною загрозою, а не сам факт зростання різноманітності й якості електронних засобів комунікації. З одного боку, через кризу культури порушено її людинотворчу функцію. Це позначається на свідомості й самосвідомості молодшого покоління, приводить до порушення соціально-інтеграційної єдності соціуму. З іншого боку, незважаючи на втрату друкованими засобами масової інформації своїх позицій, у світі створюються передумови створення нового культурного коду, що має глобальний характер.

В умовах пандемії, зумовленої поширенням COVID-19, а також з урахуванням воєнного стану набула визнання й поширення система дистанційної освіти, яка передбачає використання сучасних медіаресурсів. Проте не слід перебільшувати її значення, оскільки поруч із перевагами є й недоліки, осмислення яких науковою спільнотою триває.

Аналіз досліджень. Предметом наукового осмислення стали поняття «соціальні медіа» (О. Федорко), «медіапростір» (О. Черниш), «соціальний медіапростір» (Т. Гиріна), «комунікативний простір» (В. Дмитрієв), «інтернет-простір» (О. Немеш), «інформаційне поле» (А. Турчак), «медіасередовище» (О. Петрунько), «медіасоціалізація» (О. Петрунько, О. Черниш), «медіалізація» (В. Дмитрієв, А. Лісневська, Я. Фруктова), «медіаінформація» (А. Лісневська, Я. Фруктова), «медіальна інформація» (Б. Семчук), «медіалізація політики» (В. Дмитрієв), «медіаресурси» (О. Федорков).

З урахуванням багатоаспектності обраної теми дослідження ми виділили два основні підходи до її аналізу – з позиції дослідження масової свідомості в інформаційному суспільстві та з позиції дослідження соціальних процесів в епоху постмодерну.

До першої групи досліджень проблеми медіалізації суспільства можуть бути віднесені наукові розвідки Б. Семчук, І. Жадана, П. Турчак, О. Федоркова. Так, Б. Семчук висвітлює роль мезофакторів у процесі соціалізації дітей дошкільного віку. Масмедіа розглядається як сучасний спосіб передання знань, що відповідає якісно новому змісту навчання, розвитку й соціалізації дитини [13, с. 99]. І. Жадан аналізує чинники структурування політичної картини світу студентства; доводить, що в інформаційному суспільстві політичні явища реалізуються через дискурс. Студентська молодь одночасно розглядається і як творець політичного дискурсу, і як його ретранслятор [6, с. 1]. О. Федорков із психологічних позицій аналізує формування політичного світогляду молоді під впливом медіаресурсів, обґрунтовує умови відповідного процесу та визначає стратегічні орієнтири [16, с. 253]. А. Турчак розглядає ЗМІ як особливий чинник впливу на формування здорового способу життя молоді, який інтерпретується як світоглядна складова внутрішнього світу людини [15, с. 159].

До другої групи можуть бути віднесені наукові розвідки Т. Гиріної, В. Дмитрієва, О. Петрунько, А. Лісневської, Я. Фруктової. Так, Т. Гиріна акцентує увагу на формуванні інклюзивного простору для соціалізації засобами радіомовлення, а саме включення дітей з особливими потребами **в систему освіти**. Радіоефір розглядається як засіб формування культури толерантності й взаєморозуміння [3]. О. Петрунько окреслено феномен «медіасоціалізація» і межі його застосування; особливості та потенційні небезпеки медіа соціалізації в сучасному медіасередовищі [10]. В. Дмитрієв піднімає проблему кризи

політичної ідентичності як складової індивідуального та колективного вибору [4]. А. Лісневська, Я. Фруктова розглядають медіалізацію як одну з провідних тенденцій розвитку суспільства. Медіалізація тлумачиться як об'єктивна умова професійного становлення майбутніх фахівців медіасфери [8]. О. Черниш характеризує особливості процесу медіасоціалізації в умовах розвитку **медіапростору**, доводить зростання ролі інформації як цінності. Значну увагу зосереджує на розгляді особливостей та методів інформаційної агресії [18].

Попередній аналіз наукових здобутків з теми дослідження переконує в достатній змістовній різноманітності. Водночас привертає увагу факт відсутності спроб систематизації накопиченого аналітичного матеріалу. Попередній аналіз дозволяє констатувати, що більшість досліджень проблеми медіалізації соціуму має аналітичний характер. Так, А. Лісневська та Я. Фруктова визначення терміна «медіалізація» дають на основі узагальнень і застосування міждисциплінарного підходу. О. Черниш здійснює осмислення практичного досвіду процесу «медіасоціалізації» та шляхів його вдосконалення. Сутність понять «медіа» і «медіасоціалізація» ним розкривається на основі аналізу психолого-педагогічної літератури.

Мета статті: на основі еволюційного принципу здійснити упорядкування підходів до розуміння характеру впливу медіалізації соціуму на соціалізацію особистості в різні вікові епохи; на цій основі систематизувати можливості й небезпеки відповідного процесу.

Для неklasичної науки характерним є науковий плюралізм, який дозволяє вибудувати різні підходи до дослідження різних аспектів соціального об'єкта. Дослідниками визнається багатовекторність наукових підходів до аналізу передумов і наслідків медіалізації соціуму (А. Лісневська, Я. Фруктова). О. Черниш посилається на філософсько-культурний, соціологічний, психологічний, журналістський, антропологічний підходи до визначення поняття «медіапростір». Проте недоліком у розгляді проблеми медіалізації соціуму є відсутність критерію, що дозволяє упорядковувати й оцінювати зроблені узагальнення. На нашу думку, таким критерієм має бути еволюційний принцип. В умовах зміни парадигм виникає потреба застосування світоглядного знання, яке здатне виконати функцію орієнтації дослідницької діяльності. У сучасній науці склалась загальнонаукова картина світу, яка базується на принципі глобального еволюціонізму.

Конфігурація представленого дослідження вибудована на основі поєднання неklasичної методології (системний підхід) і світоглядного знання, що відповідає постмодерністській парадигмі. Мова йде про еволюційний принцип як чинник структурування різноманітних позицій щодо розгляду складної системи. У системному підході слід говорити про єдність структурного (когнітивного) і функційного (поведінкового), предметного (статичного) й історичного (динамічного) аспектів системи, що еволюціонує. Логіка еволюційного руху відбувається у напрямку від предметного (природа, матерія) і функційного (життя, простір) до структурного (інтелект, час) й історичного (творчість, рух) аспектів. Саме сутності останніх двох аспектів відповідає сутність соціалізації особистості, яка на різних вікових ступенях набуває своєї специфіки.

Виклад основного матеріалу. З урахуванням таких методологічних засад конкретизуємо теоретико-методологічні положення, на основі яких можливе упорядкування наявного емпіричного матеріалу з проблеми медіалізації сучасного соціуму.

1. Відповідно до еволюційного принципу потрібно розрізняти чотири якісно своєрідні системи, які відповідають формам руху матерії, – природу, життя, розум, творчість. Вони співвідносні епохам життєвого циклу людини, які складаються з «фаз» і «періодів». Найбільший інтерес становить вікова періодизація Д. Ельконіна, представлена в науковій праці «Психологія гри». Науковець виділяє дитинство (два місяці – один рік), ранній вік (1–3 роки), дошкільний вік (3–7 років), молодший шкільний вік (8–12 років), підлітковий

вік (11–15 років). Така періодизація ґрунтується на припущенні про первинність мотиваційної сторони діяльності. Це означає, що кожна епоха охоплює фазу утворення нової еволюційної форми (якісні зміни), а в подальшому – її відтворення. На цій основі гіпотетично виділяємо чотири епохи: вік немовлят (пренатальний період, до 1 року), дитинство (ранній і дошкільний вік, молодший шкільний вік), зрілість (підлітковий вік і юнацтво, молодість), четвертий вік (середня й пізня дорослість, старість). Вікова епоха поділяється на фазу розвитку й фазу функціонування, що забезпечує відтворення еволюційної форми. Соціалізація особистості відбувається у фазі розвитку й набуває специфіки в різні епохи. Відповідно вплив медіапростору не однаково позначається на соціалізації особистості в різні періоди її життя.

Соціалізація передбачає як цілеспрямований вплив на особистість у процесі виховання, так і стихійний вплив різних умов і обставин життя на формування особистості [7]. У ранньому віці соціалізація переважно має стихійний характер і відбувається через імітацію й наслідування, а у дошкільному – цілеспрямований, де головним агентом соціалізації є сім'я та заклади дошкільної освіти. У ці періоди розвитку дитини відбувається її первинна соціалізація.

О. Петрунко розрізняє первинну й вторинну соціалізацію. Під час першої відбувається ранній розвиток дитини, а під час другої дітьми набуваються соціальні знання, накопичується соціальний досвід, формуються життєві перспективи. Етап вторинної соціалізації відбувається у більш старшому віці (після 8–10 років) [10, с. 106].

Якщо в первинній соціалізації дошкільника провідне значення має формування картини світу й набуття досвіду рольової взаємодії, то вторинна соціалізація ґрунтується на комунікативних практиках, результатом яких є набуття власної ідентичності. Отже, слід урахувати різний характер впливу медіалізації соціуму на внутрішній світ дитини в дошкільному дитинстві й у юнацькому віці. На думку Г. Апостолової, у межах первинної соціалізації однією з форм впливу медіаінформації на соціалізацію дітей дошкільного віку є трансляція інформації про культуру та її відтворення; другою – творчі, продуктивні можливості інформаційно-комунікаційних технологій; а третьою – естетична функція [1, с. 2].

2. Під час дослідження проблеми медіалізації сучасного соціуму слід брати до уваги багатовимірний характер антропоцентричної системи. Доцільно розрізняти системний рівень, який виражається через нову якість (новоутворення) і має когнітивну природу, і процесуальний рівень, який пов'язаний із рухом (розвитком, соціалізацією) і має соціальний характер. У першому випадку мова йде про світоглядний аспект соціалізації, що переважно має стихійний характер, у другому – про ціннісно-мотиваційний, де поєднуються чинники стихійного й цілеспрямованого характеру. Так, О. Черниш розрізняє вплив медіа на свідомість і розвиток особистості [18], Н. Лавриченко пов'язує соціалізацію з оволодінням навичками практичної та теоретичної діяльності [7].

3. З урахуванням методологічного положення про інтервальну структуру буття одне й те саме явище може бути розглянуто в різних площинах. Медіа як посередник постає комунікатором, завдяки якому виникають й функціонують спільноти, і як інформатор, що дотичний до сфери свідомості, здатний структурувати людський досвід і мислення.

Медіа як інформатор забезпечує пізнання й організацію життєвого світу дитини. Б. Семчук розглядає медіаінформування як організовану форму отримання інформації від суспільства; вона здійснює змістовно-діяльнісний зв'язок між ним і особистістю. Інформаційна достатність дозволяє особистості не тільки засвоювати набутий досвід, а й розвивати його. Масмедіа надають соціального змісту подіям, що відбуваються; вони можуть проникати в сутність дитини, деформувати її свідомість [13, с. 100].

О. Петрунко розглядає медіа як комунікацію і медіа як інформацію. Медіаінформація є чинником розвитку інтелекту й особистості; медіа як комунікатор задовольняє потреби дітей у чуттєвих подразниках і нових враженнях, а продуктовані аудіовізуальні образи й меседжі узгоджуються з образним типом сприймання. Враження

сприймаються і рефлексуються. Масмедіа утворює і медіасередовище дитини як середовище її існування та соціальної комунікації (обмін почуттям, думками), а також володіє пізнавальним потенціалом [11, с. 6].

Сучасні науковці наголошують переважно на негативних наслідках медіасоціалізації. Проте не слід ігнорувати й позитивні моменти. Грунтуючись та прийнятих методологічних засадах, схарактеризуємо можливості й небезпеки, які відкриває медіалізація сучасного соціуму на ступенях первинної й вторинної соціалізації, а також у межах когнітивно-світоглядного й ціннісно-мотиваційного вимірів.

На ступені первинної соціалізації, яка відбувається в дошкільному віці (а також у кризові періоди розвитку особистості будь-якого віку), можна виділити можливості й небезпеки, які мають перцептивну й емоційну природу.

Б. Семчук наголошує на пізнавальному потенціалі масмедіа для дітей дошкільного віку [13, с. 98]. На перцептивному рівні мова йде про розширення пізнавальних можливостей. Соціальні медіа як джерела інформації мають переваги глобального охоплення, кращої якості та більшої швидкості [16]. Повідомлення, що пропонується, привертає увагу й викликає інтерес. Завдяки включенню дитини в медіапростір збільшуються можливості розвитку її психічних функцій. О. Петрунько, посилаючись на американських учених (Шрам, Лайл і Паркер), стверджує, що перегляд медіапрограм прискорює розвиток дитини дошкільного віку на рік. Діти на «комп'ютерних» зразках навчаються міркувати, отримують знання, розширюють світогляд. Робота з комп'ютером призводить до розширення контактів, можливості обміну цінностями, набуття символічного досвіду, розвитку процесів навіювання [11, с. 7].

Небезпеки первинної медіасоціалізації також мають перцептивну й емоційну природу. Найчастіше дослідники виділяють проблему насилля. Через комерціалізацію індустрії медіа спостерігається перевищення меж допустимого впливу на споживача контенту. Як підкреслює О. Петрунько, експлуатація тематики медіа насильства загрожує виникненню уявлень про світ як небезпечний, недружній, непрогнозований, жорстокий [10]. Б. Семчук характеризує медіа як потенційне джерело агресії та насилля, що породжує медіанасилля. Через сприйняття образів, що викликають страх, існує небезпека того, що діти виростуть більш агресивними й жорстокими [13, с. 99].

Медіа активно витісняють за межі соціалізаційного процесу традиційні інститути соціалізації, позбавляючи дитину можливості рольової взаємодії з однолітками й батьками. Надмірне захоплення медіа призводить до суттєвої втрати сензитивного для їхнього розвитку часу: зменшується час для ігор, читання взаємодії з дорослими й однолітками, «живого спілкування» [10, с. 3]. Варто додати, що наслідком цього є сповільнення розвитку емоційного інтелекту й тенденція виключення із соціального життя.

Отже, на ступені первинної соціалізації дітей актуалізується проблема пошуку механізмів захисту дитини від надлишкових, деструктивних і руйнівних впливів неякісного контенту медіа, а також контролю часу, який витрачається на користування медіаресурсами.

На ступені вторинної соціалізації (підлітковий і юнацький вік) також можна виділити можливості й небезпеки, які відкриває розвиток сучасних медіа. О. Немеш підкреслює, що доступ до інтернет-простору уможлиблює використання цього простору як засобу неформальної освіти [9], Б. Семчук наголошує на відкритті доступу до надбань культури [13, с. 100], Н. Лавриченко пов'язує соціалізаційні можливості медіа з їхньою здатністю до поширення знань, формування способів їх сприйняття та оцінювання, утвердження ставлення до подій. Вони конструюють суб'єктивну реальність і «занурюють» у неї молодь [7, с. 166].

О. Федорков позитивне значення поширення соціальних медіа й публічного простору пов'язує з можливостями комунікації й створенням інтерактивної платформи для політичних дискусій [16]. Б. Семчук підтримує положення, що завдяки масмедіа

можлива компенсація дефіциту міжособистісних стосунків і є засобом відволікання від проблем [13, с. 100]. Така компенсація радше має штучний характер, що ускладнює становлення особистості.

Крім розширення освітнього простору і платформ для комунікації, науковці підкреслюють роль сучасних медіа у розвитку творчого потенціалу особистості. А. Лісневська, Я. Фруктова вказують на можливість творчого самовиявлення, об'єктивного відображення різних аспектів життя, обговорення соціальних проблем, побудови громадянського суспільства тощо. Медіа структурують потік креативного контенту, відроджують оригінальність і сприяють культурному самовираженню. Культурні індустрії почали трансформуватися на творчі, які характеризуються відродженням індивідуальності [8, с. 115].

На ступені вторинної соціалізації існують і небезпеки, пов'язані з впливом медіа. Картина світу людини та колективна соціальна свідомість визначається медіалізованою інформацією, яка формується не тільки за рахунок журналістських матеріалів, а включає значну частку продуктів масової культури – музику, фільми, серіали, розважальний контент соціальних мереж [8]. Орієнтація на комерційну вигоду зумовлює спекуляцію на питаннях, що викликають інтерес у підлітковому віці. Насамперед це питання статевого характеру, зокрема моделей статевої відносин, питання харчової поведінки, популяризації окремих товарів і послуг, споживання яких не завжди має очевидні наслідки, зокрема погіршення стану здоров'я.

О. Чернишом ґрунтовно розглянуто особливості й методи інформаційної агресії, зокрема дезінформування та маніпулювання; пропаганда; диверсифікація громадської думки; психологічний та психотропний тиск; поширення чуток [18, с. 247–248].

Емоційні проблеми переважно пов'язані з перенасиченням медіапростору інформацією. Так, А. Лісневська, Я. Фруктова вказують на кількісний вибух неякісного деструктивного медіаконтенту; перенасичення інформацією, його тиск на особистість. Людина як споживач губиться в нагромадженні неструктурованого інформаційного потоку. Унаслідок цього споживач відчуватиме емоційне виснаження, роздратування й розгубленість. Для уникнення цього людина надаватиме перевагу легкій інформації. Цим зумовлена тенденція переходу від вербальних засобів комунікації, які передбачають тривалий контакт із повідомленням для усвідомлення його змісту, до невербальних – візуальних медіаповідомлень (статичних, рухомого відео, нових форм-замінників – GIF тощо) [8, с. 113]. В умовах посилення темпу розвитку перехідного суспільства й неоднозначності в розумінні того, що відбувається, спостерігається примітивізація інтелектуальних процесів. Це виражається в переході від рефлексивних суджень до емоційних уподобань. Надання переваги споживанню простої інформації розважального характеру містить небезпеку сповільнення й навіть унеможливлення розвитку інтелектуальних функцій, а в подальшому – творчого потенціалу особистості.

Чітко простежується проблема інтернет-адикції. О. Немеш серед «проблемних зон» медіалізації соціуму вказує на інформаційну перевантаженість, інтернет-адикцію [9, с. 170]. О. Федорков звертає увагу на тенденцію посилення наслідування серед молоді, погіршення їхньої самооцінки, формування інтернет-залежності [16]. На думку О.Петрунько, медіалізація може призвести до «синдрому залежності» від комп'ютерних мереж, який призводить до звуження інтересів, відлучення від реальності, залежності від комп'ютерних ігор, соціальної ізоляції, ослаблення емоційних реакцій тощо [11, с. 7]. «Регулярне сприйняття людиною інформації, яку вона отримує з різних екранів, формує віртуалізацію свідомості споживача екранного продукту, призводить до психологічної й соціальної залежності від екранної інформації» [8]. Проблема залежності є наслідком порушення гармонії в системі за рахунок посилення емоційної складової (задоволення) та послаблення регулятивної функції психіки.

Ціннісно-мотиваційні проблеми медіалізації соціуму мають соціальну природу. Порушення у сфері поведінки (обмеженість безпосередніх соціальних контактів, що

позначається на емоційній сфері) з одночасною деформацією свідомості підвищує ймовірність виключення із соціального життя, блокування активності, обмеження потенціалу розвитку. Як справедливо вказує В. Дмитрієв, політична ідентичність в епоху медіалізації політики формується не під впливом ідеологічних доктрин, а внаслідок потужних інформаційно-пропагандистських кампаній. Від медіалізованої політичної ідентичності залежить політичний вибір, а також його наслідки [4, с. 245]. Це означає відсутність ціннісної основи, її замінює спекулятивна форма, яка зовні виглядає привабливою. Аналогічні процеси відбуваються і в сфері гендерної ідентичності, що негативно позначається на структурі та функціонуванні сім'ї.

Одним із ризиків надмірного спілкування через медіа, на думку П. Фролова, є медіалізація моралі. Через породження значної кількості смислів та інтерпретацій утрачається сенс істин, зокрема й одвічних: що є добро, а що є зло. Множинні медіарепрезентації соціальної дійсності не стільки активують пошук глибинних смислів, інтенцій, коректних інтерпретацій, як призводять до згортання сенсотворення, розмивання, послаблення або втрати «традиційних» соціокультурних конструктивів і моральних настанов, сприяють формуванню спонтанного, нерелексивного їх сприймання, призводить до знецінення моралі [17].

Отже, у підлітковому та юнацькому віці актуалізується потреба формування критичного мислення.

Висновки. Ознакою еволюції антропоцентричної системи є інформатизація сучасного суспільства, у якому медіа перетворились на важливий чинник розвитку. На основі проведеного дослідження проблеми медіалізації сучасного соціуму ми дійшли таких висновків.

1. Методологічні положення, які ґрунтуються на еволюційному принципі, довели придатність для здійснення систематизації емпіричного матеріалу. На цій основі систематизовано положення науковців стосовно небезпек і можливостей, які відкриває медіалізація соціуму як чинник соціалізації особистості.

2. На ступені первинної соціалізації особистості, яка відбувається у ранньому й дошкільному віці, медіа як інформатор забезпечує пізнання й організацію життєвого світу дитини. Завдяки медіапростору розширюються пізнавальні можливості й відбувається прискорення темпу розвитку психічних функцій дитини. Серед небезпек найчастіше відзначається проблема насильства, імовірність агресивних проявів. Надмірна захопленість медіа суттєво скорочує час «живого спілкування», гри, читання, що призводить до збіднення емоційної сфери й виникнення тенденції виключення із соціального життя.

3. На ступені вторинної соціалізації, яка відбувається в підлітковому та юнацькому віці, можливості й небезпеки також мають раційний і ціннісно-мотиваційний характер. З одного боку, розширюється доступ до надбань культури й неформальної освіти. Створення інтерактивних платформ для дискусій з гострих соціальних і політичних тем сприяє рефлексії; розширення можливостей комунікації дозволяє швидко дізнаватись і реагувати на актуальні події; збільшення можливостей різних форм творчого самовираження сприяє становленню й виявленню індивідуальності. З іншого боку спостерігаються прояви інформаційного тиску й маніпулювання свідомістю. Перенасичення медіапростору неякісним контентом посилює тиск на особистість, зумовлює розгубленість і емоційне виснаження. Це зумовлює примітивізацію інтелектуальних процесів, перехід від релексивних суджень до емоційних уподобань. Поширеною є проблема інтернет-адикції. Небезпечні наслідки має ймовірність порушення ідентичності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку пов'язані з виділенням і обґрунтуванням способів використання можливостей і протидії небезпекам, пов'язаним із медіалізацією сучасного соціуму як чинником соціалізації особистості. З урахуванням

запропонованої методологічної системи доцільним є створення багатовимірної моделі формування медіакультури й медіаграмотності на різних етапах розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Апостолова Г. В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини. *Практична психологія та соціальна робота*. 2003. № 9–10. С. 1–3.
2. Багацкий В. В., Кормич Л. І. Культурологія: історія і теорія світової культур и XX століття: навч. посібник. Київ: Кондор. 2004. 304 с.
3. Гиріна Т. С. Медіалізація реальності шляхом конструювання архітектури інклюзивного українськомовного радіо простору. *Young Scientist*. 2017. № 11 (51). С. 743–746.
4. Дмитрієв В. В. Вплив медіалізації на формування політичної ідентичності. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття: у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 244–247.
5. Голованова Н. В. Медіапростір як важливий чинник побудови інформаційного суспільства. *Актуальні проблеми державного управління. Теорія та історія державного управління*. 2017. № 1 (51). С. 1–8.
6. Жадан І. В. Політичний дискурс студентства: особливості та ресурси трансформування. *Наукові студії із соціальної та політичної психології: зб. статей / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології; [редакційна рада: М. М. Слюсаревський (голова), В. Г. Кремень, С. Д. Максименко та ін.]*. Київ: Міленіум, 2016. Вип. 37 (40). С. 82–90.
7. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы. Київ: ВІРА ІНСАЙТ. 2000. 444 с.
8. Лісневська А. Л., Фруктова Я. С. Медіалізація в розрізі професійного становлення майбутніх фахівців медіа сфери: аналітико-прогностичний аспект. *Держава та регіони*. Серія: Соціальні комунікації. 2020. № 4 (44). С. 111–119.
9. Немеш О. Вплив медіа на соціалізацію сучасної молоді. *Збірник наукових праць РДГУ*. 2020. Випуск 14. С. 166–176.
10. Петрунько О. В. Медіасоціалізація, або соціалізація з медіа замість соціалізації з дорослими. *Психологічні перспективи: спеціальний випуск*. Луцьк, 2010. С. 103–113.
11. Петрунько О. Сучасна дитина в медіапросторі. *Педагогічна газета*. 2009. № 7 (180) липень. С. 7–8.
12. Пробийголова Н. Вибори як механізм реалізації політичного міфу в країнах пострадянського простору. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2009. Вип. 18. С. 195–202.
13. Семчук Б. Медіаінформація як чинник соціалізації молодого покоління. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019. Вип. 2. С. 96–101.
14. Тадаєва А. В. Особливості соціалізації молодших школярів у сучасному інформаційному просторі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. № 33 (86). С. 525–530.
15. Турчак А. Л. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування здорового способу життя молоді. *Здоровий спосіб життя – здорова нація – здорове суспільство*: зб. тез доп. І Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кіровоград, 8–9 квіт. 2010 р.) / М-во освіти і науки України, Кіровоград. нац. техн. ун-т. Кіровоград: КНТУ, 2010. С. 157–160.
16. Федорков О. М. Розвиток політичного світогляду молоді під впливом медіа ресурсів. *Педагогічна та вікова психологія*. 2020. Том 31 (70), № 4. С. 253–259.
17. Фролов П. Д. Стан і тенденції розвитку суспільної моралі в інформаційному суспільстві. *Соціальна психологія: спеціальний випуск*. 2007. С. 37–43.
18. Черниш О. Особливості процесу медіа соціалізації в умовах сучасного медіапростору. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34, том 5. С. 244–248.

References:

1. Apostolova, H. V. (2003). Pro naslidky vykorystannia elektronnoi tekhniky dlia rozvytku zdbnosteі dytyny [On consequences of using electronic technology for the development of a child's abilities]. *Praktychna psykhohohiia ta sotsialna robota*, 9–10, 1–3 [in Ukrainian].

2. Bahatskyi, V. V., & Kormych, L. I. (2004). Kulturolohiia: istoriia i teoriia svitovoi kultur y XX stolittia [Culturology: history and theory of world cultures and the 20th century]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Hyrina, T. S. (2017). Mediatyzatsiia realnosti shliakhom konstruiuvannia arkhitektury inkluzyvnoho ukrainskomovnoho radio prostoru [Medialization of reality by constructing the architecture of an inclusive Ukrainian-language radio space]. *Young Scientist*, 11 (51), 743-746 [in Ukrainian].
4. Dmytriiev, V. V. (2022). Vplyv mediatyzatsii na formuvannia politychnoi identychnosti [The influence of medialization on the formation of political identity], *Yevropeiskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiiakh masshtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia*», Materialy Mizhnar.nauk.-prakt. konf. [The European choice of Ukraine, the development of science and national security in the realities of large-scale military aggression and global challenges of the 21st century, Proceedings of the International Scientific and Practical Conference]. Odesa [in Ukrainian].
5. Holovanova, N. V. (2017). Mediaprostir yak vazhlyvyi chynnyk pobudovy informatsiinoho suspilstva [Media space as an important factor in building an information society]. *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia. Teoriia ta istoriia derzhavnogo upravlinnia*, 1 (51), 1–8 [in Ukrainian].
6. Zhadan, I. V. (2016). Politychnyi dyskurs studentstva: osoblyvosti ta resursy transformuvannia [Students' political discourse: features and resources of transformation]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*, 37 (40), 82-90 [in Ukrainian].
7. Lavrychenko, N. M. (2000). Pedahohika sotsializatsii: yevropeiski abrysy [Pedagogy of socialization: European outlines]. Kyiv [in Ukrainian].
8. Lisnevskaya, A. L., & Fruktova, Ya. S. (2020). Mediatyzatsiia v rozrizi profesiinoho stanovlennia maibutnikh fakhivtsiv media sfery: analityko-prohnostychnyi aspekt [Medialization in the context of the professional development of future media specialists: an analytical and prognostic aspect]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Sotsialni komunikatsii*, 4 (44), 111–119 [in Ukrainian].
9. Nemesh, O. (2020). Vplyv media na sotsializatsiiu suchasnoi molodi [The influence of media on the socialization of modern youth]. *Zbirnyk naukovykh prats RDHU*, 14, 166-176 [in Ukrainian].
10. Petrunko, O. V. (2010). Mediasotsializatsiia, abo sotsializatsiia z media zamist sotsializatsii z doroslymy [Media socialization, or socialization with the media instead of socialization with adults]. *Psykholohichni perspektivy: Spetsialnyi vypusk*, 103-113 [in Ukrainian].
11. Petrunko, O. (2009). Suchasna dytyna v mediaprostori [Modern child in the media space]. *Pedahohichna hazeta*, 7(180), 7–8 [in Ukrainian].
12. Probyholova, N. (2009). Vybory yak mekhanizm realizatsii politychnoho mifu v krainakh postradianskoho prostoru [Elections as a mechanism for implementing a political myth in the countries of the post-Soviet space]. *Suchasna ukrainska polityka. Polityky i politolohy pro nei*, 18, 195–202 [in Ukrainian].
13. Semchuk, B. (2019). Mediainformatsiia yak chynnyk sotsializatsii molodoho pokolinnia [Media information as a factor of socialization of the young generation]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu*, 2, 96-101 [in Ukrainian].
14. Tadaieva, A. V. (2013). Osoblyvosti sotsializatsii molodshykh shkolariv u suchasnomu informatsiinomu prostori [Peculiarities of socialization of younger schoolchildren in the modern information space]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 33(86), 525–530 [in Ukrainian].
15. Turchak, A. L. (2010). Zasoby masovoi informatsii yak osoblyvyi chynnyk vplyvu na formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia molodi [Mass media as a special factor of influence on the formation of a healthy lifestyle of youth], *Zdorovyi sposib zhyttia – zdorova natsiia – zdorove suspilstvo*, Zb. tez dop. I Vseukr. nauk.-prakt. konf. [Healthy lifestyle – healthy nation – healthy society, Proceedings of the 1st All-Ukrainian scientific-practical conference]. Kirovohrad [in Ukrainian].
16. Fedorkov, O. M. (2020). Rozvytok politychnoho svitohliadu molodi pid vplyvom media resursiv [Development of the political worldview of youth under the influence of media resources]. *Pedahohichna ta vikova psykholohiia*, 31 (70), 4, 253-259 [in Ukrainian].
17. Frolov, P. D. (2007). Stan i tendentsii rozvytku suspilnoi morali v informatsiinomu suspilstvi [State and trends in the development of social morality in the information society]. *Sotsialna psykholohiia. Spetsialnyi vypusk*, 37-43 [in Ukrainian].
18. Chernysh, O. (2020). Osoblyvosti protsesu media sotsializatsii v umovakh suchasnoho mediaprostoru [Peculiarities of the media socialization process in the modern media space]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 34, 5, 244-248 [in Ukrainian].

Kopylova S. V.,
orcid.org/0000-0002-7577-839X

Kadetska I. M.,
orcid.org/0009-0003-4590-7730

**MEDIATIZATION OF SOCIETY AS A FACTOR OF SOCIALIZATION
 OF STUDENT YOUTH: NEW OPPORTUNITIES AND DANGERS**

In the conditions of informatization of modern society, media have become an important factor in the socialization of the individual. Due to the pandemic caused by the spread of COVID-19, as well as taking into account martial law, the system of distance education, which involves the use of modern media resources, has gained recognition and spread. However, its importance should not be exaggerated, since along with the advantages there are also a number of disadvantages, the understanding of which is carried out by the scientific community. It is proven that along with a sufficient substantive diversity of research on the problem of mediatization of modern society, there are no attempts to systematize the accumulated empirical material.

Based on the evolutionary principle, empirical generalizations of scientists regarding the dangers and opportunities that the mediatization of society opens up as a factor in the socialization of student youth have been systematized. It has been established that at the stage of primary socialization, the dangers are of an emotional and perceptual nature (the problem of violence and aggressive manifestations, restrictions on social contacts, impoverishment of the emotional sphere and the emergence of a tendency to be excluded from social life), and the opportunities are associated with the expansion of cognitive abilities in the preschool period and the acceleration of mental development. At the stage of secondary socialization, which occurs in adolescence and youth, the dangers acquire a rational and value-motivational character (manifestations of information pressure and manipulation of consciousness, primitivization of intellectual processes, violation of identity, Internet addiction). The opportunities are associated with access to cultural heritage, the use of the potential of informal education, the creation of interactive platforms, and the increase in forms of creative self-expression.

Key words: mediatization, socialization, communication, evolutionary principle, media space, information, adaptation.

Дата надходження статті: 14.10.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Барановська Л. В.